

Ponder

VERLIJDEN, VERLEED, VERLEDEN

- Een schilderij van Betsy Repelius
M. Eisma

UIT HET ARCHIEF

- Een weddenschap over Van
Oldenbarnevelt
Ph. Maarschalkerweerd

ARS NOTARIATUS

- W.G. Huijgen:
Rechtszekerheid of
rechtsbescherming?
- C.L.B. Kocken:
De hand van de notaris

NOTARIËLE PORTRETTE

- E. Cohen Henriquez

Omschrijving van "ponder" in Van Dale:

unster, een soort evenaar met aan de ene zijde een haak en aan de andere een gewicht dat men af- en aanschuift, balans met ongelijke armen.

Inhoud

C O L O F O N

Ponder:

Halfjaarlijks mededelingenblad van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap, van Eeghenstraat 222, 1071 GM Amsterdam
Telefoon: 020-6756479
Fax: 020-6790358
Postbanknummer: 554704

Redacteuren:

W. Bosse
Liesbeth M. van der Marck
P.L. Nève
A.H.M. Santen
B.C.M. Waaijer

Redactie-secretaris:

Inés M. van Gasselt

Lay-out/productie:

Grafisch Bureau Schaefer

Foto's:

Omslag en pagina 5
Maarten Brinkgreve

De publicatie is mede mogelijk gemaakt door:

Boekel de Nerée, advocaten en notarissen te Amsterdam, Heerkens Thijssen & Caviet te Amsterdam, het Kadaster te Apeldoorn, Kluwer Juridische Uitgevers te Deventer en Uitgeverij Vermande B.V. te Lelystad.

Aan dit nummer werkten mee:

E. Cohen Henriquez
emeritus hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen
Marianne Eisma
kunsthistorica
P.H.M. Gerver
voorzitter Notariële Stichting, notaris te Amsterdam en bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam
W.G. Huijgen
hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Leiden
C.L.B. Kocken
onderzoeker verbonden aan het Paul Scholten Instituut
Ph. Maarschalkerweerd
archivaris Gemeentearchief Den Haag
Liesbeth M. van der Marck
conservator Notariële Stichting
A.A. van Velten
notaris te Amsterdam, bijzonder hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam

TEN GELEIDE	4	P.H.M. Gerver
VERLIJDEN, VERLEED, VERLEDEN	5	Marianne Eisma
POST ACADEMISCH ONDERWIJS 1998	6	Liesbeth M. van der Marck
UNIONRAPPORT	6	
De la possibilité d'un système uniforme pour les garanties mobilières au sein de l'Union Européenne		A.A. van Velten
UIT HET ARCHIEF	7	Ph. Maarschalkerweerd
NOTARIËLE PORTRETTEEN	8	E. Cohen Henriquez
KADASTER	9	G. Krol
ARS NOTARIATUS	11	
Rechtszekerheid of rechtsbescherming?		W.G. Huijgen
De hand van de notaris		C.L.B. Kocken
IMPONDERABILIA	14	Liesbeth M. van der Marck

Ten geleide

Het is inmiddels al weer een jaar geleden dat Ponder nummer 1 werd gemaakt. Zo'n moment zou tot een terugblik kunnen inspireren. Een uitvoerig verslag uitbrengen van al hetgeen in die afgelopen 12 maanden is gebeurd zal ik echter niet. Wel ontikom ik er niet aan dat ik bij een enkel feit blijf stilstaan.

In het kader van de algemene bezuinigingen - mede veroorzaakt door het teruglopen van het aantal studenten aan de universiteiten - is het bestuur van de stichting aangekondigd dat de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam haar bijdrage aan ons instituut geleidelijk zal beëindigen. Het lijkt, vooral voor hen die aan de Amsterdamse Universiteit hun notariële studie volbrachten, bijna ongelooflijk dat wij binnenkort niet meer kunnen zeggen dat onze stichting mede gedragen wordt door deze Universiteit. Meer dan vier decennia droeg de UvA bij, zowel door het ter beschikking stellen van personeel als door financiële ondersteuning. Door hiermede te stoppen wordt een kostbaar goed in de waagschaal gesteld. De stichting zit evenwel niet bij de pakken neer. Als onze universiteiten het belang van dit unieke instituut niet (meer) willen inzien dan betekent dit nog niet dat ook anderen diezelfde mening zijn toegedaan. Wij zijn de Hoofddirectie van de Dienst van het Kadaster dan ook zeer erkentelijk dat deze de stichting met ingang van dit jaar al met een substantiële bijdrage is gaan steunen.

Onze inspanningen de stichting zo effectief mogelijk te doen functioneren gaan het komend jaar met extra activiteiten gepaard. Naast de gebruikelijke en zeer succesvol gebleken series voordrachten in het kader van post-academisch onderwijs zullen er nu ook enige bijzondere bijeenkomsten worden belegd onder leiding van Prof. Mr. Dr. H. Beckman en Prof. Dr. A. van Putten, de beoordeling van jaarstukken tot onderwerp hebbend. Deze sessies, die eerst in het najaar plaatsvinden, worden in kleine groepen gehouden en zullen een intensiever karakter dragen dan de gewone lezingen uit de cyclus.

Omdat soms een licht verwijt ons trof dat door het frequente gebruik van de grote zaal de kleine studiezaal niet altijd ter beschikking stond, is sedert korte tijd het tweede (VNAL-) balkon zodanig verbouwd dat daar een nieuwe zaal studerende ter beschikking staat.

Wie de beroepsopleiding afrondt ontvangt van het bestuur van de stichting een geschenk in de vorm van een boekje en een jaar donateurschap, in de verwachting dat de band met de notariële stichting een hechte zal worden. Ad multos annos!

Met ingang van deze aflevering treft u twee schrijvers in de Ponder aan die ik met genoegen introduceer: mevrouw drs M. Eisma, kunsthistorica, en drs Ph. Maarschalkerweerd, archivaris van het Gemeentearchief te Den Haag. Mevrouw Eisma zal in haar rubriek "Verlijden, verleed, verleden" telkens een stuk uit onze collectie schilderijen, prenten en curiosa belichten. De heer Maarschalkerweerd zal verslag doen van aardige - min of meer notariële - archiefvondsten.

Vorig jaar december was in de Ponder een acceptgirokaart gevoegd met het verzoek daarmee uw donatie te voldoen. Helaas hebben we echter redenen te vermoeden dat een deel van die acceptgiro's bij het oud papier is terechtgekomen. Ditmaal ontvangt u dan ook uw donatieverzoek per separate post. Ik hoop van harte dat alle donateurs hun bijdrage niet tot het minimum zullen beperken. Op die manier zullen wij overleven!

P.H.M. Gerver
voorzitter

Verlijden, verleed, verleden

Het testament en het kantoor

In de vergadering van 18 maart 1977 meldde de voorzitter van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap de aankoop van een schilderij van Betsy Repelius dat in 1971 gecatalogiseerd was als 'Lecture d'un testament'. Maar op de achterkant van de lijst is het visitekaartje van de schilderes geplakt waarop zij vermoedelijk eigenhandig schreef hoe zij het betitelde: 'Het Testament'. Met deze neutrale titel verdoezelde zij wellicht haar persoonlijke betrokkenheid bij de voorstelling van een notariškantoor. Betsy (voluit: Johanna Elisabeth) Repelius (1848-1921) is ondanks een goede opleiding en de vele exposities waaraan zij meedeed, nooit bekend geworden. Deze dochter van een Amsterdamse fabrieksdirecteur ging na de toen gebruikelijke atelierlessen bij de schilders P. Greive en C.F. Philippeau naar de Rijksacademie.

Daar leidde de nadruk die Prof. A. Allebé in zijn onderwijs legde op de vorm van het voorgestelde zonder overigens het impressionisme van de Haagse School af te vallen tot een voorkeur voor het figuurstuk. Onder leiding van Prof. N. van der Waay aquarelleerde Betsy met haar vriendin Thérèse Schwartze en Lizzy Ansingh in Thérèse's atelier. Elk half jaar zond zij werk in naar de ledententoonstelling van *Arti et Amicitiae*. Dit doek heeft zij, getuige de etiketten achterop de lijst, meerdere malen geëxposeerd, maar of zij het verkocht? Het moet gehangen hebben op een tentoonstelling van een andere kunstenaarsvereniging, Sint Lucas. Het jaar werd echter niet genoteerd door degene die dit etiket afdekte met platen ter versteviging van de lijst. Mogelijk via haar lidmaatschap van deze kunstgenootschappen dat toegang gaf tot internationale uitwisselingen van kunstwerken was het te zien op een, alweer volgens de lijstenrestaurateur, 'grootte Deutsche Kunsttentoonstelling in 1901', en volgens nog wel zichtbare etiketten, op de tentoonstelling *Beeldende Kunsten te Maastricht in 1906* en op de 'V Exposition International de Arte' te Barcelona in 1907. Een zeer beschadigd etiket van Kunsthandel Richter te Dresden doet vermoeden dat het ooit in de handel

Betsy Repelius, Het Testament

was maar andere eigenaars dan de Amsterdamse oud-notaris H. Willemsen die het schilderij aan de Stichting verkocht, zijn niet bekend. Bij welke gelegenheid het testament uit de titel is afgebeeld, is niet duidelijk. De notaris, gezeten tegenover een dame, kijkt oude bescheiden in waarvan er nog meer op tafel en in een ronde doos op de grond liggen. Als erfgename zou zij die aan de notaris kunnen hebben voorgelegd. Maar de aanwezigheid van twee andere heren, mogelijk de getuigen, suggereert eerder het opmaken van het testament van de vrouw, met haar gevederde hoed en bontgevoerde mantel het toon-

beeld van rijkdom. Twee geraadpleegde notarissen veronderstelden zelfs dat de staande man met zijn afzijdige blik en houding er zo leep uitziet dat hij wel eens de begunstigde zou kunnen zijn. Verwonderlijk is deze meerduidigheid wel, want Betsy's broer, Willem Nicolaas Repelius (1840-1918), was notaris. Van 1877 tot 1895 woonde en werkte hij op de Herengracht 114 in Amsterdam. Hij was met notaris G.C. Terlaak geassocieerd en bij het sluiten van zijn praktijk was Francois Eduard Hancock zijn kandidaat-notaris en trad Jacobus Johannes Brouwer, zonder beroep, doorgaans als getuige op. Zou Betsy in de eerste plaats het kantoor van haar broer hebben willen afbeelden zonder zich gedegen op de hoogte te stellen van de handeling die zich daar afspeelde: het opmaken dan

wel het voorlezen van een testament? Behalve een nauwkeurige weergave van de eigenzinnige inrichting met een allegaartje aan meubels - een 17de-eeuwse Hollandse tafel en kast en twee verschillende 18de-eeuwse stoelen - lijken vooral de zittende heren met hun individuele trekken geportretteerd. Alleen foto's van de genoemde betrokkenen en het kantoor kunnen speculaties over de voorstelling intomen. Tot die opduiken, blijft het puzzelen.

Marianne Eisma

Post academisch onderwijs voor donateurs

Lezingencyclus in het eerste halfjaar van 1998

Ook het komend jaar organiseren we een lezingencyclus in samenwerking met de Juridische PAO bureaus van de UvA en de VU. Van januari tot en met juli vinden - in eigen huis - tien lezingen plaats, telkens op woensdagmiddag van twee tot vijf. De KNB kent per bijeenkomst drie studiepunten toe.

Het - verkorte - programma is als volgt:

28 januari:	Prof. Mr H.C.F. Schoordijk, Schuld-eisersbescherming: een nieuwe kijk op de Pauliana en "lifting the corporate veil"
11 februari:	Dr W.M.A. Kalkman, Capita selecta levensverzekeringsrecht
18 februari:	Mr F.H.A. Arisz, Nieuwe ontwikkelingen notariële beroepsaansprakelijkheid
11 maart:	Mr J.P.M. Stubbé, Estate planning
1 april:	Prof. Mr P.H.M. Gerver, Wet Voorkeursrecht Gemeenten
15 april:	Mr M.H. ten Wolde, Het Haags Trustverdrag 1985 in de notariële praktijk
20 mei:	Prof. Mr Gr. van der Burght en Mr E.W.J. Ebben, Nieuwe ontwikkelingen in het successie- en erfrecht
27 mei:	Prof. Mr Gr. van der Burght, Nieuwe ontwikkelingen in het huwelijksvermogensrecht
10 juni:	Prof. Mr G. van Solinge, Internationale juridische fusie en/of IPR-vennootschapsrecht
1 juli:	Prof. Mr J.E. Doek, Nieuwe ontwikkelingen in het familierecht

Nieuw: werkgroepen met ingang van het najaar van 1998

Zoals aangekondigd in het Ten Geleide starten we met iets nieuws: werkgroepen voor een beperkt aantal - maximaal 20 - deelnemers, die zich onder deskundige leiding op een actieve manier willen verdiepen in een praktisch onderwerp.

Dit najaar vinden de eerste werkgroepen, over financiële rapportage, plaats. De docenten, Prof. Mr Dr H. Beckman en Prof. Dr A. van Putten, zullen onder meer criteria behandelen om jaarrekeningen kritisch te beoordelen. Prof. Beckman is partner bij Stibbe Simont Monahan Duhot te Amsterdam en hoogleraar Bedrijfseconomie en Jaarrekeningenrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam; Prof. Van Putten is voormalig buitengewoon hoogleraar Bedrijfseconomie aan de Erasmus Universiteit en bijzonder hoogleraar Ondernemingsbeleid aan de Vrije Universiteit Amsterdam, voormalig lid Raad van Bestuur Koninklijke Nedlloyd en commissaris (o.a. ING Bank).

De cursus over financiële rapportage bestaat uit twee werkgroepen op twee op elkaar volgende woensdagmiddagen van half twee tot vijf. Gezien de persoonlijke benadering in kleine werkgroepen, het belang van het onderwerp en vooral de kwaliteiten van de docenten verwachten we een grote belangstelling. De cursus zal daarom drie maal worden gehouden. De KNB kent zes studiepunten toe bij deelname.

Zie bijgevoegde brochure voor het volledige programma van lezingencyclus en najaarswerkgroepen.

Uitgave Unionrapporten

Al tien jaar geeft de Stichting, met steun van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie, de rapporten uit van de twee Europese Commissies van de Union Internationale du Notariat Latin. De nog voorradige rapporten zijn bestelbaar via bijgevoegde bestellijst.

De la possibilité d'un système uniforme pour les garanties mobilières au sein de l'Union Européenne

Rapport van een werkgroep van de Commission des Affaires de l'Union Européenne van de UINL onder leiding van Juan Bolás Alfonso, notaris te Madrid, Amsterdam 1997.

In dit rechtsvergelijkende rapport worden aan de hand van een questionnaire de verschillende vormen van zekerheden op roerende zaken behandeld, waarbij ook enkele speciale rechtsvormen, zoals de verpanding van een "fonds de commerce" en het eigendomsvoorbehoud ter sprake komen. Opvallend is het grote aantal varianten,

waarbij blijkt dat de praktijk zich hoe langer hoe meer behelpt met niet in de wet geregelde rechtsvormen, zoals de fiducia cum creditore. Ook valt de invloed van art. 9 van de Amerikaanse Uniform Commercial Code op, waardoor niettemin een zekere eenheid gaat ontstaan. Omdat in het grensoverschrijdende handelsverkeer uniformiteit gewenst is, wordt enerzijds bepleit het aantal zekerheden terug te brengen tot bepaalde rechtsvormen die algemeen bekend zijn. Anderzijds wordt voorgesteld om een nieuwe Europese vorm van zekerheid te introduceren, waarbij verwezen wordt naar de gedachten hierover van K.F. Kreuzer ("Europäisches Mobiliarsicherungsrecht" in de Van Overbeckbundel, 1990). Tenslotte wordt de instelling bepleit van registers betreffende zekerheden op roerende goederen, volgens één Europees systeem.

A.A. van Velten

Uit het archief

Dat Johan van Oldenbarnevelt op 14 september j.l. 450 jaar geleden werd geboren, is een historisch feit dat de alom aanwezige media nagenoeg hebben genegeerd. Gezien de rol die deze staatsman in onze vaderlandse geschiedenis heeft gespeeld wekt dat de nodige verbazing. Als raadpensionaris van Holland en van de nog jonge Republiek der Verenigde Nederlanden en tevens als mede-oprichter van de Verenigde Oostindische Compagnie heeft Van Oldenbarnevelt immers zijn sporen ruimschoots verdiend. Maar ook het dramatisch gehalte van zijn leven had op zijn minst een summier vermelding van zijn geboorte in Amersfoort 450 jaar geleden meer dan gewettigd. Natuurlijk is zijn onthoofding onder grote publieke belangstelling op 13 mei 1619 in Den Haag het beste bijgebleven: een 71-jarige man met 43 dienstjaren die steunend op zijn stokke het schavot betreedt, een slaapmuts over zijn hoofd trekt en nadat hij zijn beul met de woorden 'maak het kort, maak het kort' heeft aangespoord geen halfslachtig werk te leveren, met één houw van het glinsterend zwaard, hoofd van romp weet gescheiden. En dat op basis van een veroordeling waaraan volgens menigeen een luchtje van partijstrijd kleefte. Maar er is ook de Van Oldenbarnevelt die niet gelukkig was met zijn afkomst en vergeefs hemel en aarde bewoog om een bewijs op tafel te kunnen leggen over adellijk bloed te beschikken. Daarentegen moest hij het doen met een vader die in Amersfoort bekend stond als Gerritje Slecht (d.w.z. Malle Gerritje) en die vermoedelijk onder invloed van de nodige spiritualiën een voorbijganger neerstak omdat deze hem niet wilde groeten. En was zijn echtgenote niet buitenechtelijk verwekt zoals zijn tegenstanders maar al te graag rondbazuinden? Kortom, frustratie genoeg voor een man die als machtigste factor in de Republiek contacten onderhield met de groten der toenmalige aarde. Wie denkt dat een man van een dergelijk kaliber een eerbetoon in de vorm van een standbeeld op spontane wijze ten deel is gevallen, zoals dat in 1622 Erasmus postuum overkwam, heeft het mis. Pas in 1911 werd in zijn geboortestad een borstbeeld onthuld na een eerdere poging die was mislukt, omdat door sommigen een beeltenis in de openbare ruimte van Maurits' tegenstander Van Oldenbarnevelt als een affront ten aanzien van de koninklijke familie werd gezien. Hierbij zij aangetekend dat het diezelfde koninklijke familie was die het beeld van 1911 met belangrijke financiële bijdragen mede mogelijk maakte. Na Amersfoort volgde Rotterdam in 1920 met een standbeeld van de raadpensionaris,

dat in 1909 door een particulier aan de gemeente was aangeboden ter opsiering van het nog te bouwen stadhuis aan de Coolingsingel. Het toeval wilde dat het raadsvoorstel om deze schenking te accepteren geagendeerd stond voor de raadsvergadering van 13 mei (1) 1909. De geboorte van prinses Juliana op 30 april van dat jaar werkte hier als katalysator voor een herleving van de aloude controverse Maurits versus Van Oldenbarnevelt.

Terechtstelling
Johan van Oldenbarnevelt

ving van de aloude controverse Maurits versus Van Oldenbarnevelt. Eén raadslid ging zelfs zover dat hij suggereerde dat plaatsing van het beeld bij het stadhuis een doorn in het oog van protestgroepen zou zijn en 'dat die volksverzamelingen, sterk orangistisch als zij gewoonlijk zijn, niet dulden een standbeeld voor het stadhuis van Van Oldenbarnevelt'. Ten aanzien van een standbeeld in Den Haag lag de zaak nog veel moeilijker. Volgens de Leidse hoogleraar R. Fruin zou een beeld voor de raadpensionaris slechts op het Binnenhof thuishoren, maar verwezenlijking van dit ideaal sloot hij in 1884 uit: 'Zonder goedvinden en toestemmen van den Koning zou ik zelfs niet willen, al was ik er toe bij machte, het plan door te drijven. En er leven nog ijveraars bij menigte die het een belediging van het huis van Oranje achten als in Den Haag aan den politieken tegenstander van Prins Maurits een schitterend eerbetoon geschiedde. Een voorstel om een standbeeld voor den veroordeelden landsadvocaat in Den Haag op te richten zou het sein worden van hevigen politieken tweestrijd, dien ik in het belang van het land niet zou willen uitlokken'. Het beeld kwam er - zij het niet op het Binnenhof - uiteindelijk wel, maar zelfs de onthulling ervan in 1954 gaf nog aanleiding tot Kamervragen en een academische polemiek. Wat dit met het notariaat heeft te maken? In feite niets. Maar bij gelegenheid van de vergeten 450ste geboortedag van Van Oldenbarnevelt zij vermeld dat het protocol van de Amsterdamse notaris Van Banchem een opmerkelijke akte uit 1628 bevat. Hierin verklaart een drietal Amsterdammers dat zij in september 1626 in herberg De Roode Leeuw te Amersfoort onenigheid hebben gehad met ene Jan Claeszn Vlooswijk die de loftrompet over Johan van Oldenbarnevelt stak. Van Vlooswijk had zelfs durven stellen '(...) dat men den tijt noch soude comen leven, datter van Barnevelt een beelt soude werden opgericht, gelijk die van Rotterdam van Erasmus hebben gedaen'. Hij heeft gelijk gekregen, maar het heeft wel eventjes geduurd.

Ph. Maarschalkerweerd

Notariële Portretten

I. "Van Armzaligheid naar Waardigheid"

Over de notaris is in de belletristiek veel moois en nog veel meer lelijks gezegd. Zo luidt de beschrijving van de notariële verschijning bij Jacob van Lennep (1802-1868) in Hoofdstuk 29 van zijn roman "Ferdinand Huyck" aldus:

"Een klein schraal ineengedrongen ventje van ongeveer zestig jaren, met een ziekelijke, saffraangele tronie, een baard van zes dagen en een knijpbril op de neus, een slaapmuts op het hoofd en een servet daaroverheen:...."

De beschrijving van de notariële werkzaamheden, zoals uitgeoefend door de 82-jarige notaris Mortel Bloemhoff in de jaren omstreeks 1938 vinden wij in de "De Zegelring" (1984) van W.F. Hermans:

"De voornaamste bezigheid van notaris Mortel Bloemhoff bestond er uit dat hij 's ochtends klokslag elf uur zijn eerste glas oude Klare naar binnen goot. Zijn kandidaat-notaris, al bijna zestig en der dagen zat geworden met het vergeefs verbelden van het ogenblik waarop hij Mortel Bloemhoff zou kunnen opvolgen om ook eens een kans te krijgen dit geld te verdienen, was er vooral op uit zich goede flessen wijn uit de nalatenschappen van overleden cliënten aan te schaffen."

Zijn optreden in het sociale leven in die jaren beschrijft J. Greshoff in "liefdesverklaring":

*"Zo onmiskenbaar ziet men aan hun kleren
Dat zij rechtvaardig zijn, terwijl de plicht
Die edle lijnen groefde in hun gezicht:
De dominee, de dokter, de notaris,
Drievuldig beeld van al wat wijs en waar is.
Maar 't kan verkeren"*

Er bestaat ook een boekje uit 1956: "De notaris in de literatuur" van de toenmalige notaris W.G. Krijgers Janzen. Het boekje bevat gelukkig ook sympathieke passages over notarissen in de literatuur. Zo bijvoorbeeld de karakterisering door Ernest Claes in "Herman Coene" en door Ina Boudier-Bakker in "Het spiegeltje". Over het eerste boek wordt gezegd:

"De tragedie van de Beckelaers (dit is de aanzienlijke oude familie die aan lager wal is geraakt, ECH) draagt de notaris in akteworm in de tas onder zijn arm "zwart op wit, zwart op gezegd wit". Perceel na perceel was verdwenen na een geldlening die niet kon worden afbetaald. De list van een niet-oneerlijk, maar naar omstandigheden uitbuitend koper, stuut de instrumenterende ambtenaar tegen de borst."

Uit "Het Spiegeltje" citeer ik:

"Hij had een grote praktijk, en de beele toewijding van zijn scherpen geest, zijn bart gaf hij daaraan. Hij kon niet losjes de menschen afschepen met een balven raad;

voor degenen die bij hem kwamen, was hij een nauwgezette raadsman. En zoo deed zijn door de jaren verkregen roep als uiterst vertrouwdbaar notaris hem algemeen geëerd zijn, al beviel bij om zijn oplopendheid den naam van een lastigen kerel."

De kunstzinnige notaris-schrijver wordt door F. Bordewijk in "Apollyon", 1940, beschreven:

"Hij bestond naar buiten uit twee streng gescheiden persoonlijkheden: de notaris trad op de voorgrond, de auteur bleef in de achterhoede. De verbazing van sommigen dat deze twee persoonlijkheden in hem bestonden vond hij dom, want miskenning van de multipliciteit in elk mens."

In de jaren tussen de tijd van Van Lennep en onze tijd (einde 20ste eeuw) is de notariële verschijning verbeterd, hoewel de neiging tot een karikaturale beschrijving (zie Hermans) is gebleven. Een meer uitvoerige karakterisering van de notaris van het begin van onze eeuw en vele tientallen jaren later vinden we bij Charivarius (pseudoniem van G.J. Nolst Trenité) in: "Ruizerijmen", verschenen omtrent 1915 in De Groene Amsterdammer, waar hij rijmt:

*"Hij is een amphibie.
De belst is ambtenaar;
de belst is bandelsman
= notaris bij mekaar.
Als dienaar van den staat moet hij gebiedend kijken,
Als koopman moet hij zeer voorkomend zijn, of lijken;
Hij zoekt den juisten weg, en vindt dien aan de grens
.....
Daar heb je Jonker Jan, die stiekem is onterfd
En 't onbeoorlijk vindt, dat oom maar steeds niet sterft;
Als hij ze samen treft, den jongen en den ouden,
Weet hij zijn aangezicht strak in den ploot te houden,
Hij ziet de hartelijkheid, hij boort de vleierij.
En denkt: neen, Janneman, dat gaat je neus voorbij."*

II. "Van Waardigheid naar Aardigheid"

In het begin van dit stuk staat dat er over de notaris veel moois en veel lelijks is gezegd. Ter illustratie daarvan volgde daarop een aantal portretten van notarissen uit de laatste anderhalve eeuw. De vraag kan rijzen of die portretten niet uit de tijd zijn en of zij wel passen in heden-daagse beschouwingen. Ik meen dat het portret bij van Lennep inderdaad verouderd is. Het wordt hier alleen vertoond om de verbetering van de notariële status aan te tonen. Over die verbetering zegt A.G. Lubbers, in "Het Notariaat" (1963) dat de 20ste-eeuwse notaris het product is van een notariële renaissance, die aan het einde van de 16de eeuw is ingezet (pag. 14) en dat de notaris gedurende die renaissance (17de en 18de eeuw) nog maar een schichtig klein mannetje was, zoals we die bij van Lennep aantreffen. De portretten bij Hermans (De Zegelring) en Greshoff tonen een notaristype dat weliswaar

vrijwel tot het verleden behoort, maar toch in de ogen van het publiek is blijven voortbestaan. De overige portretten tonen types en karaktertrekken die ook in onze tijd in meer of mindere mate gangbaar zijn. Vooral over de eerste groep gaan de televisiespotjes, die de KNB sedert 1992 uitzond met als doel (zoals de Nieuwsbrief Notariaat van 28 maart 1992 het zegt): het klassieke beeld dat veel mensen hebben van de notaris te veranderen in een beeld dat beter aansluit bij de werkelijkheid. Of, anders gezegd: het notariaat moest een modern imago krijgen. Zo wordt de notaris in minder dan een minuut neergezet als een modern juridisch adviseur.

Maar ondanks deze veranderingen blijft het amfibische karakter van de functie (zie Charivarius) in stand. De grens (waarover Charivarius spreekt) tussen de waardigheid van de onafhankelijke ambtenaar en de aardigheid van de koopman, die afhangt van zijn klantenkring, zal telkens verschuiven. Naarmate de func-

Naar Daumier, 19^e eeuw

tionaris financieel meer afhangt van zijn klantenkring, zal het gezegde "wiens brood men eet, diens woord men spreekt" meer toepassing op hem vinden. In de toekomstige Notariswet, die binnenkort wordt verwacht, zal er een grotere vrijheid bestaan voor kandidaten om zich als notaris te vestigen.

Bovendien worden de tarieven naar verwachting grotendeels vrij. Dat alles zal de concurrentie vergroten en de verdiensten (misschien) verkleinen. De verleiding om het woord te spreken van (en partij te kiezen voor) de broodheer (de grote ondernemercliënt) wordt daardoor groter. Dat zal de grens tussen waardigheid en aardigheid van de notaris verleggen. Meer concurrentie dwingt nu eenmaal tot meer aardigheid tegenover de clientèle. Hoe ver dat zal gaan, zal de toekomst leren.

E. Cohen Henriquez

Kadaster

Gerrit Krol

uit:

Op goede gronden. Het Kadaster en de openbare registers in Nederland. Staatsuitgeverij 1982.

Zoals ik over mijn land loop,
loop ik over de kaart, ik zet
er mijn eigen vieze
voetstappen op.

Zoals ik over de sloot spring, met de hakken,
spring ik zonder, want
uit het hoofd, ik weet de weg.

Zoals ik mijn land zie, zo vlak en
zwart, zie ik God;
komt om een praatje
uit de verte aangelopen.

Zoals ik mijn land verkoop, zo
groot heeft men het gemeten-
verheven tot zo
iets als graan, ik teken.

W.G. Huijgen: Rechtszekerheid of rechtsbescherming? Oratie Leiden

Amsterdam, Deventer 1997, Ars Notariatus LXXX, 24 pag.

Waarom is het notariaat op aarde? Zo luidde de centrale vraag die op het programma stond tijdens mijn oratie op 24 januari jl. Het notariaat is er niet ter meerdere eer en glorie van zichzelf of van de overheid maar ten behoeve van het publiek. Welke inhoudelijke eisen stelt het publiek belang aan de functie van het notariaat? Het antwoord op die vraag blijkt in de loop van deze eeuw van kleur te zijn veranderd blijkens de literatuur en jurisprudentie. Een halve eeuw geleden stond de bevordering van de rechtszekerheid door de tussenkomst van de notaris voorop. Zo stond de notariële akte er borg voor dat de daarin geconstateerde feiten ook werkelijk gebeurd waren en de handtekeningen onder het stuk echt waren. Sedertdien heeft de functie van het notariaat zich ontwikkeld van "plechtanker der rechtszekerheid" tot het verlenen van rechtsbescherming aan het publiek. Fraai wordt dit laatste verwoord door de Hoge Raad in het Groningse-notarisarrest (HR 20 januari 1989, NJ 1989, 766), waar hij overweegt: "De notaris (is) beroepshalve gehouden tot het geven van verdergaande informatie en met name tot het wijzen op specifieke aan de voorgenomen rechtshandeling verbonden risico's (...). De functie van de notaris in het rechtsverkeer brengt immers (en bracht ook destijds) mee dat hij beroepshalve gehouden is naar vermogen te voorkomen dat misbruik wordt gemaakt van juridische onkunde en feitelijk overwicht". Met andere woorden: het komt erop neer dat de notaris zgn. "consumentenbescherming" biedt. Een geheel ander probleem in de civielrechtelijke dogmatiek is het leerstuk van de zakelijke of goederenrechtelijke overeenkomst. Wat is de zin van deze figuur in ons rechtssysteem? Verdedigd wordt dat deze figuur in ons rechtssysteem eigenlijk geen zin heeft. Hij is in de loop van deze eeuw overgewaaid uit Duitsland waar hij te begrijpen is tegen de achtergrond van een abstract stelsel van eigendomsoverdracht. Ook de recente rechtsgeschiedenis toont aan dat de zakelijke overeenkomst bij het rechtsverkeer ten aanzien van registergoederen een onding is. Zo werden gedurende de 19e eeuw en de eerste helft van de 20e eeuw koopakten ten aanzien van onroerende zaken in de openbare registers overgeschreven om de eigendom te doen overgaan. Ook het ontwerp-Meijers voor het nieuwe BW sloot hierbij nog aan. Artikel 3.4.2.4 (thans 3:89) van dat ontwerp luidde: Is van de titel van overdracht (veelal de koop W.H.) tussen partijen een notariële akte opgemaakt, dan wordt deze als de tot levering bestemde akte aangemerkt, tenzij partijen anders zijn overeengekomen. Kortom, het betoog strekt ertoe aan te tonen dat in het licht van de consumenten beschermende

de auteur

Op initiatief van de Stichting is de serie Ars Notariatus in 1952 opgezet en aanvankelijk in eigen beheer uitgegeven. Thans verzorgt Kluwer Juridische Uitgevers de serie in samenwerking met de Stichting.

Een abonnement op de gehele serie is mogelijk en levert een korting van 20% op. Alléén voor onze donateurs geldt eenzelfde korting op losse, recent verschenen delen van de serie, indien gebruikt wordt gemaakt van bijgesloten bestelstrook.

De redactie van de Ponder heeft auteurs van recente Ars Notariatus delen gevraagd zelf te beschrijven hoe hun boek is ontstaan en wat de opzet ervan is. Het resultaat daarvan treft u hieronder aan. Niet zo maar recensies, maar persoonlijke beschouwingen van de schrijver.

functie de notaris op een - juridisch gezien - te laat en niet relevant moment in beeld komt. Bij de koop worden immers rechten en plichten van partijen bepaald. De leveringsfase is slechts een uitvoerende fase. Diegenen die echter kortweg pleiten voor een notariële koopakte naast de huidige leveringsakte vergeten dat het toch te gek is dat het publiek voor het kopen van een huis in de toekomst verplicht zou worden twee keer naar de notaris te gaan. Zelfs in Duitsland, waar - zoals gezegd - bij een abstract stelsel van eigendomsoverdracht daar meer reden voor is, gaat men niet zo ver. Met andere woorden onze eigen rechtsgeschiedenis en rechtsvergelijking hebben ons weer eens veel te leren. Zij wijzen allebei in dezelfde richting te weten levering van registergoederen dient plaats te vinden door de inschrijving van één, verplicht voorgeschreven, notariële koopakte in de openbare registers.

W.G. Huijgen

**C.L.B. Kocken:
De hand van de notaris.
Een rechtssociologisch onderzoek
naar de onpartijdigheid en invloed
van de Nederlandse notaris.
Proefschrift Amsterdam**

Amsterdam, Deventer 1997, Ars Notariatus LXXIX, 209 pag.

Voor een rechtssocioloog is een onderzoek naar het notariaat (mede) interessant omdat het notariaat vanuit die optiek een onbeschreven blad was. Ik kreeg de voor een onderzoeker zeldzame kans een vrijwel onontgonnen terrein te kunnen betreden. Gelukkig bleken de mensen in het veld ook bereid om mee te werken met het onderzoek, iets waarvan ik aan het begin nog niet zeker was. Het lijkt vreemd dat een niet onbelangrijk ambt/beroep als dat van notaris zo weinig aandacht trekt. Ik denk dat de verklaring daarvoor te vinden is in de zwakke positie van het recht binnen de sociale wetenschappen. Men denkt nog wel eens dat recht een 'papieren' bezigheid is die zich afspeelt buiten het 'echte' leven.

Technischer gezegd: men neemt vaak aan dat rechtsnormen in de praktijk geen handelingsnormen zijn. Een typisch geval van onbegrip tussen een empirische en een normatieve wetenschap zou men kunnen zeggen. Gelukkig zijn rechtssociologen niet zo naïef in hun blik op de rechtspraktijk. Ik heb het dan ook aan de leden van de Amsterdamse vakgroep rechtssociologie te danken dat dit onderzoek duidelijke vorm aannam. Zij kwamen op zeker moment in aanraking met het bestuur van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap, dat een idee had voor een onderzoek dat luister zou moeten bijzetten aan het 150-jarig bestaan van de Broederschap. Het idee, de jubileumgedachte was reeds losgelaten, werd uiteindelijk uitgewerkt door André Hoekema, Niels van Manen en Floor Gras. Zij zorgden voor financiering bij de Stichting NWO, en ik kon uiteindelijk op basis van hun voorwerk een vliegende start maken. Ik was na mijn studie sociologie, rechten gaan studeren. De blinde vlek in de sociologie voor het recht was voor mij juist de reden om daar mijn specialisatie te zoeken. Dit onderzoek was voor mij precies de kans waarop ik had gehoopt. Het rechtssociologische karakter beviel mij dus goed, maar ik kon mij bovendien, als een van de zeer weinigen, iets voorstellen bij het notariaat. Als notariszoon wist ik weliswaar niet veel van de dagelijkse praktijk van de notaris, ik wist voldoende om interessante vragen te kunnen stellen. En het stellen van de juiste vragen is in de wetenschap het halve werk. De vraag naar de onpartijdigheid is misschien wel de meest interessante vraag die men over het notariaat kan stellen. Immers het is de onpartijdigheid waarmee het notariaat zichzelf typeert. Het is de onpartijdigheid (en onafhankelijkheid) waarop de bijzondere positie van de notaris wordt teruggevoerd. Het hele institutionele bouwsel notariaat wan-

kelt als men niet aanneemt dat onpartijdigheid dat mede schraagt. Maar dat is het zelfbeeld en de traditionele institutionele legitimatie. De vraag is uiteraard: is het meer dan dat? Het is dit soort vragen dat mij boeit. Het zijn immers niet alleen notarissen die zichzelf bijzondere kwaliteiten toedichten: rechters, officieren van justitie, advocaten, zij hebben allemaal op het eerste gezicht grootse pretenties. Ik dacht en denk nog steeds dat de (maatschappelijke) kracht van het recht voor een groot deel te danken is aan de overtuigingskracht van deze aanspraken. Als sociale wetenschapper vraag je je bij dit soort studies vooral af: hoe werkt (dat in) de praktijk? Wat doen die professionals in de praktijk? Welk element in de praktijk geeft hen de overtuiging dat zij onpartijdig en/of onafhankelijk zijn? Wat moet er verstaan worden onder onpartijdigheid? Kan je dat meten? Al deze sociologische vragen zijn voor al de eerder genoemde beroepen niet of slechts zeer ten dele beantwoord. Het pogen antwoord te geven op bovenstaande vragen is een heel boeiende en leuke bezigheid. De antwoorden die ik in mijn proefschrift gaf zijn uiteraard niet het laatste woord over het notariaat. Ik heb twee dingen willen doen. Ten eerste een idee geven op welke wijze men in de praktijk zaken behandelt, en ten tweede een voorstel doen voor een begrip onpartijdigheid dat als maatstaf kan dienen om die praktijk te beoordelen.

In hoeverre mijn observaties en notities een rol kunnen spelen in de debatten over zin en functie van de diverse juridische beroepen valt te bezien. Voor mij is het vooral belangrijk dat mijn boek wordt gelezen, want je schrijft uiteindelijk om gelezen te worden.

de auteur

C.L.B. Kocken

Imponderabilia

Volgens Van Dale:

1. onweegbare zaken;
2. zaken waarvan de waarde niet juist aan te geven is, maar die toch hun onmiskenbare invloed doen gelden

Schenkingen

Een oud-notaris schonk een opmerkelijk voorwerp: een ijzeren landmetersketting uit het begin van deze eeuw, die hij zelf nog ooit had gebruikt.

Een Fries notariskantoor zag af van collegiale afrekening; het betreffende bedrag, niet onaanzienlijk overigens, werd op onze rekening gestort.

Een bestuurslid laat zijn auteursshonorarium van een juridisch periodiek telkens naar ons overmaken, daarmee het voorbeeld volgend van al die vaste medewerkers aan onze rubriek in het WPNR, die dat al sinds jaar en dag doen. En een Belgische notaris gaf als "blijk van waardering en sympathie ter gelegenheid van de 175ste verjaardag van de benoeming tot notaris van mijn betovergrootvader" een grote financiële bijdrage. Hartverwarmend allemaal.

Notariële cartoons - het kerstcadeau

Cartoon Kamagurka

Hoewel de voorraad snel slinkt, zijn ze nog te koop, de prentbriefkaarten met notariële spotprenten. Vijf bekende cartoonisten - Bert Cornelius, Peter van Hugten, Kamagurka, Frits Müller en Jaap Vegter - tekenden voor het notariaat. Een mapje met vijf prentbriefkaarten kost f 10,- (inclusief verzendkosten). U kunt het door u gewenste aantal bestellen door een veelvoud van f 10,- over te maken op

postgiro 554704 ten name van de Stichting, onder vermelding van "Cartoons".

Aanwinst

Coornhert - Nederlands dichter, prozaschrijver, polemist, graveur, theoloog én wijsgeer - was ook nog een blauwe maandag notaris. Van huis uit welgesteld, zag Coornhert zich gedwongen in zijn eigen onderhoud te voorzien. Zijn ouders hadden hun zoon voor 't blok gezet door bij testament te bepalen hem te onterven, als hij zou trouwen met zijn geliefde, Neeltje Symonsdochter. Ze vonden Neeltje een slechte partij, omdat haar zuster Anna één van de maîtresses was van Reinoud III, heer van Brederode. Toen Coornhert de sanctie van zijn ouders aan zijn laars lapt en met Neeltje trouwde, moest hij dus de kost gaan verdienen. Hij begon als hofmeester bij de heer van Brederode, die zich wellicht verantwoordelijk voelde. Vervolgens werd hij graveur in Haarlem en daar "werkte hij zich op"

zegt de Winkler Prins - tot notaris in 1561. Reden genoeg om een portret van Coornhert aan onze verzameling toe te voegen, zoals de hierbij afgebeelde gravure.

Plant een notarisappelboom

Onder het artikel over de notarisappel in Ponder nummer 2 stond het telefoonnummer van de Stichting Behoud en Bevordering Fruitcultuur (SBBF) te Doesburg, verkeerd vermeld. Wij werden hierop gewezen door lezers die notarisappels en notarisappelbomen wilden bestellen. Het juiste nummer is: 0313-473672. Voor notarisappels is het nu te laat. Volgend jaar, van augustus tot midden november, zijn ze weer te koop bij SBBF. Wél is het nog de tijd, tot ongeveer eind april, om een notarisappelboom te planten. U kunt bij SBBF in Doesburg boompjes, in struik- of spilvorm, met een hoogte van anderhalf tot twee meter kopen voor f. 25,-; hoogstammen, met een minimale stamlenkte van één meter tachtig, kosten f. 43,-. Als u de boompjes laat opsturen, komen er nog verzendkosten bij.

Aankondiging:

"Het notariaat: de veerkracht van justitie"

Dit najaar vierde de oud-voorzitter van de Belgische Federatie van Notarissen, Eric Deckers, een bijzonder jubileum: zes opeenvolgende generaties notarissen in de familie, 175 jaar lang. Ter gelegenheid hiervan bundelde hij een aantal door hem geschreven opstellen onder bovenstaande titel, welke bundel mede onder het vignet van onze Stichting werd uitgegeven. In dit boekje wordt nader ingegaan op tal van kwesties die het Belgische notariaat bezig houden, zoals justitie en preventie, openbaar ambt en vrij beroep, monopolie en vrije tarieven, waarden en hervormingen. Kortom, dezelfde vragen die ook bij ons spelen. Al met al is deze bundel voor het Nederlandse notariaat evenzeer van belang als voor het Belgische. U kunt het boekje bestellen bij Mys & Breesch, uitgevers, Vlasmarkt 10, B-9000 Gent, België, tel: 00.32.9.2236471, fax: 00.32.9.2231364. De kosten bedragen BF 490,- of f 27,50 excl. verzendkosten.

Verzoek

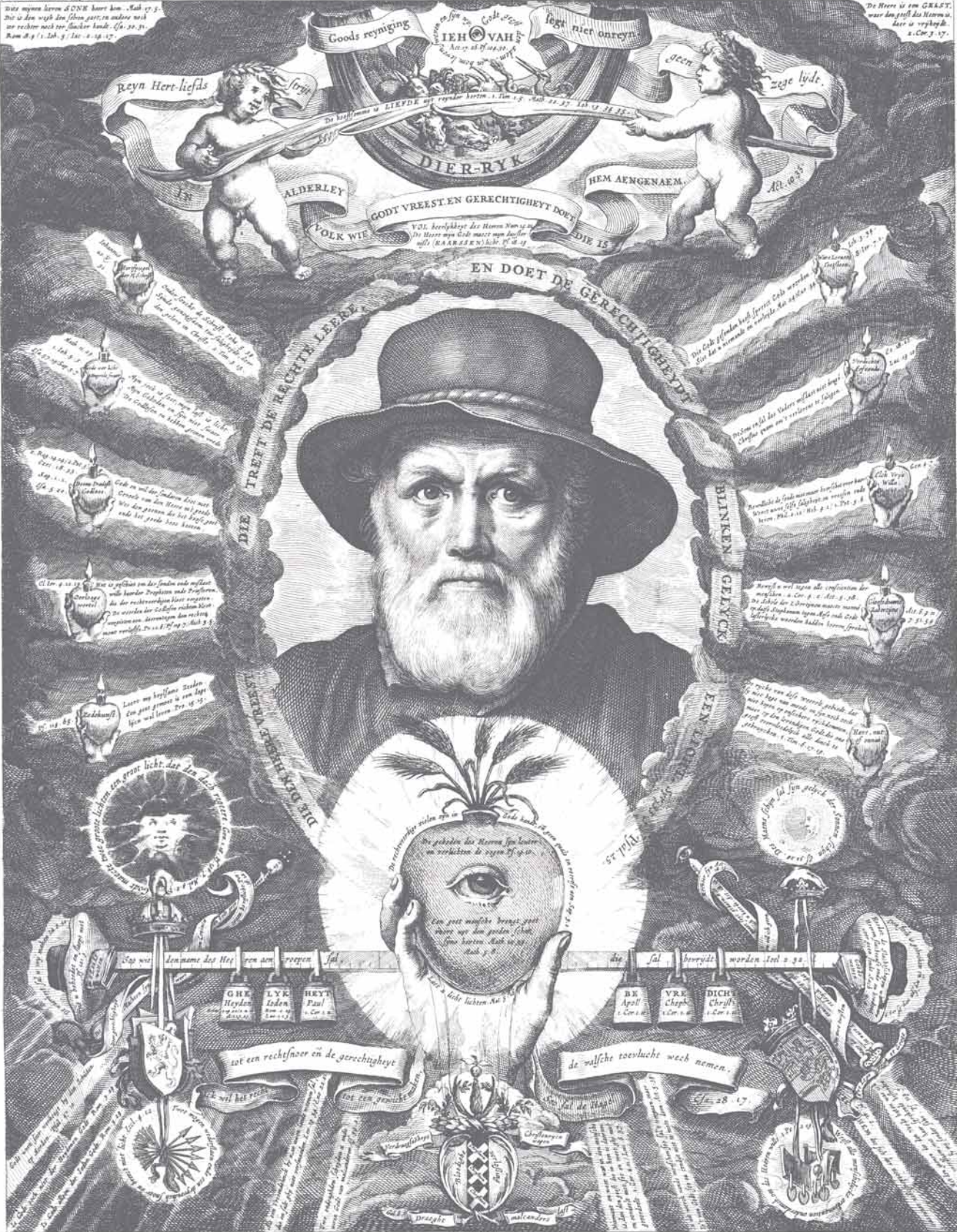
In onze collectie ontbreekt een aantal drukken van de "Wet op het Notarisambt", deel 37 van de Schuurman en Jordens Editie. Wie ons helpt aan een van de volgende drukken: 1 t/m 9, 13 of 18 krijgt een mapje met vijf notariële cartoons cadeau.

Openingstijden

Bureau, studiezaal en bibliotheek zijn geopend van dinsdag tot en met vrijdag van negen tot vijf uur. In verband met PAO en andere activiteiten kan de studiezaal 's middags gesloten zijn, maar dan is een uitwijk mogelijk naar het onlangs voltooide VNAL-balkon.

Liesbeth M. van der Marck

DIE RYK VOL KAERSSEN licht, die t KOREN HERTICH maect. Die stadigh WEET OF RVST, die t quart heeft leeren haten. Die t elck gunt als sich selfs, die wysgeer nedrigh straelt. Die blijft van sonden vry, die can de deught niet laten.

PRINS WILM D'ORANGIENS mit. stede COORNHERT ten thoon. Om't vrye Nederlandt te brengen even schoon. Tot vryheyd van 't gemoedt. tot vryheyd van 's lands wetten. Die hy door Papen twisf tweespalgh sach verpletten.

Gravure Coornhert